

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Hittegods

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Hittegods", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 172. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/catalog/gv-1819_342_4-txt-shoot-idm119/facsimile.pdf (tilgået 18. maj 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Jeg veed det godt, men ikke stort jeg regner
 De sorte Brætter og de spodste Smit,
 Jeg som Barbar mig trofsig selv betegner,
 Og kaarec tryg den gamle Kirkes Stiil;
 Jeg siger: det er Fæisfthed, naar Sjæle
 Sig høre for hvad ei engang kan male!

Jeg siger hoit, at hvad den sine Verden
 Nu kalder Sands for Kunst og Poesie,
 Netop, naar det af Andage har Gehæden,
 Er et opsminket, fault Afguderie;
 Det Clæsiffl er, at Riidses Lyft hørnede
 Vil under Skin af Tand sig selv titbede!

Hittegods.

Under denne Benævnelse agter jeg i Dannevirke at
 levere endel smaa Bemærkninger og Dylgninger,
 fornemmelig saadanne som angaae vor Old, Krønike
 og Moders Maale, Noget jeg tør haabe, ei vil
 være mine gunstige Læsere ukjært, og som titbedes er
 mig en Nødvendighed, thi under min Sydslen med Hi-
 storien og Sproget støder jeg paa Meget, som ikke
 bør opages andengang, og som dog enten ikke taa-

ter, eller dog ikke hos mig kan times nogen ubforlig
 Behandling. At opskrive og samle Sligt har jeg
 hverken Tid eller Lyst til, men hvad der er Noget
 værd, husker man dog imellemstunder, om man end
 skriver det i Stemme. Wogen, og ved nu her at aabne
 det et nemt Stemmested, vil jeg forantledige mig selv
 til at holde det fast, naar det kommer, og indskrive
 det i hvad man vel ogsaa kunde kalde Stemme-
 Wogen, men hvor jeg dog i det Mindste selv til en-
 hver Tid kan finde det.

Kjært fulde det være mig, om Andre som i sig,
 eller udenfor sig opdage mærkelige Smaating, vilde
 tillade mig dermed at forøge Samlingen, men ventes-
 ligt er det vel for det Første ikke, da det synes, som
 man er blevet enig om at lade mig vise, hvortænge
 jeg, haardt uden al Opmuntring og Deltagelse, kan
 ubholde at arbejde paa Dannevirke. Til Lykke for
 min Nødsighed er Dette imidlertid Noget, jeg, i
 Mangel af bedre Syn, ogsaa selv gider seet, og uagtet
 jeg, saalænge Krønikernes Overtættelse medtager
 næsten al min Tid, hvæken kan levere saamange
 Hæfter, eller saa blandet Indhold, eller saa giennem-
 arbejdede Stykker, som jeg ønskede, er det dog mit
 Højsæt ei at lode Skriften gaar i Staae, saalænge
 min Pen er i Gang, og Udgivelsen muelig, thi et
 Tidsstet med det Ansæg indseer jeg at være efter



Lidens Lær, og, saalænge jeg lever, haaber jeg at oplede den Dag, da det af Flere skal findes betimeligt.

Dette i Forbigaaende, som et Ord til Læseren, der nobig vilde oppieie fjerde Hefte af det langsomme Bind; nu til hvad dennegang skal lyfes op!

I. Et Blad af den danske Riimkrønike.

Dannevirkes Læser vilde seindre sig, at i det Par Ord om vor Riim-Krønike, hoormed jeg ledsagede Udtøget deraf, yttrede jeg den Formodning, at, uagtet Udgaven af 1495 giøtder for Bogtrykker-Konstens Første Grøde i Danmark, maatte der dog vist have været endnu en ældre, hvorefter den Plattebste Oversættelse var gjort, og som, med Descendantsen til Christian den Første, allerede i hans Dage havde seet Lyset.

Denne Formodning, som, saa velgrundet den end synes mig, dog nok forekom de fleste Literatores meget ugrundet, har ved en besynderlig Hændelse saaledes stadfæstet sig, at jeg antager Sagen for afgjort, og er vis paa, den, i det Mindste i næste Slægt, skal almindelig erkiendes for at være det, og denne Hændelse er det jeg vil fortælle mine Læsere.

I Rudolphi Kloster i Aalborg befandt sig ved Reformationen en, efter Lidens Leilighed ikke ubetydelig Bogsamling, hvis senere Stiebne nok kun forsaavidt er bekiendt, som Gram lod nogle fjeidne Stykker udtage til Indlemmelse i det Kongelige Bibliothek, og at en Deel sit Lov til at raadne paa sit Eget. Det var i Fior, i Reformationens tredie Jubelaar, at Hr. Adjunct Seerup, nu tidligere Præst, i Aalborg, yttedes over de foragtede Levinger, og fik Tilkaedelse til at opsamle og opstille dem paa de gamle Kiølvende Hylder; under dette Arbeide fik han Die paa en sælsom Beskædning af Bindet i en Foliant, saavidt han husker, en Scholastiker, og overbeviste sig strax om at han havde et Halvark af Riimkrøniken i en gammel Udgave for sig. Det randt ham nu i Sinde, hvad der i Dannevirke var talt om en formodentlig ældre Udgave end den af 1495, han tænkte: hvem kan vide, om ei her gaar Eyn for Sagn, fik Bladet saa lemsælbeg listet fra, at det blev ved at være læseligt paa begge Sider, og glædede mig med Tilføndelsen deraf.

At jeg virkelig blev glad, kan Ingen undres over, thi, om nu ogsaa Bladet havde været af den alkerpnygte Udgave, som jeg dog strax saae var umueligt, saa var det jo dog et haandgribeligt Vidnesbyrd om, at min Læse om den gamle Krønike ei havde



været ganske frugtesløs, men havde dog i det Mindste hos en, mig personlig ubekendt, boglærd Mand, waak indertlig Deeltagelse, og hvor oplivende et saadant Vidnesbyrd er for en Skribent, der daglig seies til at tænke, at hans Død er kun en Røst i Drøfen, det veed kun den, som det har prøvet!

Dobbelst glædelig var mig imidlertid denne Høndelse, fordi jeg strax saae, at enten var Bladet af den æmpergde ældste Udgave, eller det maatte tilhøre en af de Udgaver, den senere Lids Boglærde, naaget de Aldres udtrykkelige Vidnesbyrd, satte stærk i Tvivl, saasom den af 1501, Bartholin, og den af 1504, Terpager omtaler. Velan! tænkte jeg, naar dette Blad siger allermindst, giver det dog den fornemme Tvivelsøge en god Skole, og skabfæster den glædelige Efterretning, at selv i hine Søvnens og Bankundighedens Dage, i Begyndelsen af det sextende Aarhundrede, var det ikke blot Christen Pedersen, hvis Sind og Hu stod til Fædrelandets Krønikke, ikke Alteskene blot som kunde læse i Bog, selv da var der dog Folk i Hundredtal som lystedes ved at høre Besked om de fremfarne Dage, og søn des at vel var de Skillingen stærke, for hvilke man kjøbde sig Fædrenes Forsagn paa Prænt og paa Rim.

Alligevel blede jeg ikke længe, for jeg sammenlignede Bladet med det tilsvarende Halvark i den ældste Udgave man hidtil kiendte, og herved overbevies jeg snart om, at hint Blad virkelig var en Blikning af et ældre Aftryk, da jeg overalt, hvor Ordene satte anderledes hos Gotsfred af Ghemen, kunde spore Tilien.

Bladet begynder med den Linie i Helges Rim: jeg brugede Krig og gjorde Fred, afbryder i Rimet om Rolf (der, ligesom hos Gotsfred, ved en Trykfeil kaldes Rod) med Linien: han draver ei og fuld onden Grund; begynder atter i Valders Rim med Linien: Da Rog han mig i Valders Sund, og afbryder i Amlets med den: Eller jeg gjorde det af vittertigt Mod; tager endelig fat i samme Rim med: Grød for dig selv sagde jeg, fordi, og ender med: I Herberget havde han viist en Dreng.

Overskødig er vel den Anmærkning, at alle disse Afbrydelser have deres Grund i, at Bladet kun er et Halv-Ark, og det af en Udgave i Duodes eller forfæaaren Octav, da decimod den Ghemenste Udgave er i stor Detav eller forfæaaren Quart.

Hvad nu Forstiklighederne angaaer, da har man alt i Ovenstaaende en Prove, thi hver Bladet har: fuld onden Grund, har den Ghemenste Udgave: en onder Grund, men mere afgjørende ere adskillige

af de andre, som jeg nu, saavidt de angaae Anbet
end den usikre Støtning, vil opregne.

Strax i Helges Rimm møde vi følgende:

Bladet.

Hannem slog jeg med alt hans Fald (Jolt)

Gh. Udgave.

Hannem slog jeg først med alt hans Fald.

Bladet.

Jeg slog Kongen af Sverrig-Land.

Gh. Udg.

Jeg slog og Kongen af Sverrige Land.

Bladet.

Om Danste Mand gjorde dem Ufiel,

Gh. Udg.

Om Danste Mand gjorde dem noget Ufiel.

Bladet.

Det blev mig siden kast i Noos (Næse)

Gh. Udg.

Det blev mig siden dog kast i Noos.

I Rolfs Rimm.

Bladet.

At saare skulde deres Nakke blødt

Gh. Udg.

At saare skulde deres Nakke have blødt.

I Balbers Rimm.

Bladet.

Deraf fik først det Sund det Navn

Gh. Udg.

Deraf fik først det Sund sit Navn.

I Ddens Rimm.

Bladet.

I Koglespil var jeg saa slog

Dg saa i sorte Konsters Bog.

Gh. Udg.

I Koglespil var jeg saa slog

Dg i de sorte Konsters Bog.

Bladet.

At jeg skulde være dem hulb.

Gh. Udg.

At jeg skulde være dem t r o og hulb.

I Røeriks Rimm.

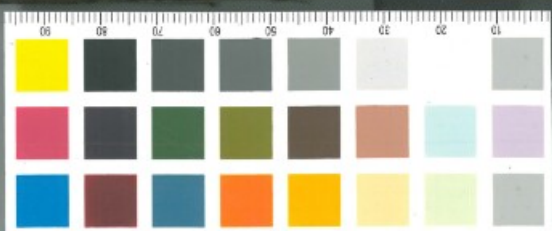
Bladet.

Det fik jeg at see, den Tid

Gh. Udg.

Det fik jeg at see den samme Tid.

(12 *)



I Deventels Riim ¹⁾.

Bladet.

Fegge min Broder det fortrød.

Gh. Udg.

Fegge min Broder hannem det fortrød.

I Amlets Riim ²⁾.

Bladet.

Dg havde hende saa til Husfru sin.

Gh. Udg.

Dg havde hende siden til Husfru sin.

Bladet.

I Aenen, paa hver en Lem.

Gh. Udg.

I Aenen paa hverie Lem.

Bladet.

Der gjorde jeg Kroege Nat og Dav.

Gh. Udg.

Der gjorde jeg Kroege baade Nat og Dav.

¹⁾ At den Skematiske Udgave i anden Linie af dette Riim har: beroed, hvor Bladet rigtig har det roed, regner jeg for en blot Trykfeil, som det imidlertid kunde blevet vanskelig nok at rette.

²⁾ Da viis for: et viis i 9 Linie hos Skemen er blot en Trykfeil eller en Correctur-Feil, for jeg ei kunne sige, men Feil er det aabebar.

Bladet.

Derfore bar han ved mig Jæv (Tviel)

Gh. Udg.

Derfore da har han ved mig Jæv.

Bladet

Med Been, Bruste, Stind og Krop.

Gh. Udg.

Med Been og Bruste, Stind og Krop.

Bladet.

Heg sagde, jeg saae hannem til Hø-

fen ¹⁾ gaae

Gh. Udg.

Jeg saae hannem, sagde jeg, til Hø-

fen gaae

Bladet.

Saa kom der Svin og aade hannem op.

Gh. Udg.

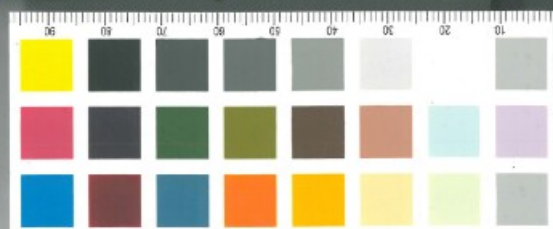
Saa kom me der Svin og aade hannem op.

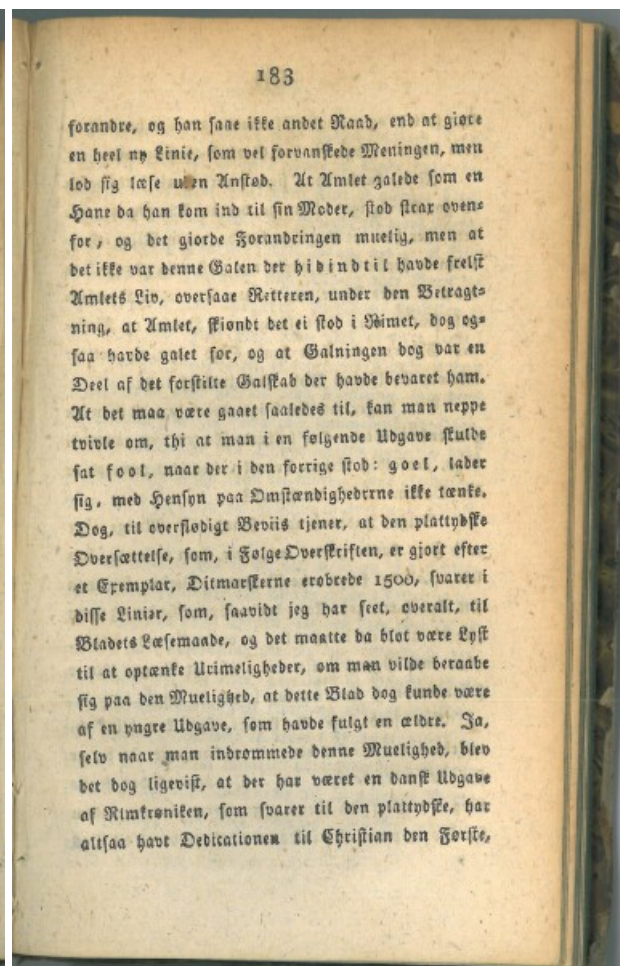
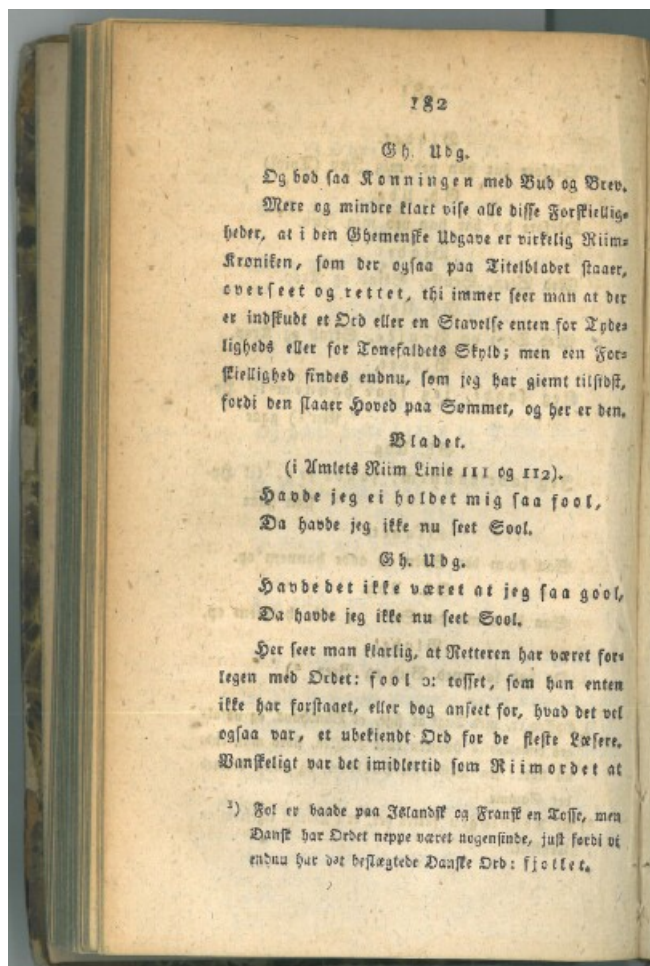
Bladet.

Dg køb saa med Bud og Brev. ²⁾

¹⁾ Høfen er, med Tugt at sige, et Vandhus, og udtales des rimeligvis Høffen eller Høissen, siden man endnu siger: fra Dissen til Høissen, og mener dermed det Samme.

²⁾ At Konningen fattes her, er i Dyrigt ligefrem en Trykfeil.





som fattedes, og manglet Efterretningen om hans Død, som findes i Udgaven hos Hofred af Ghemen.

Men, kunde man sige, naar nu alt dette ogsaa er ganske rigtigt, lønede det da Lingen at vise det, eller har det Noget at betyde, enten Niim-Kroniken er første Gang trykt 1495 eller 1478-80 som vel maa være Tilfældet, da den Plattedste Oversættelse slutter med Fortællingen om Hanses og Kirslings Giftermaal, som fandt Sted 1477, og vel det ikke om Christianus Død, som indtraf 1481!

Eller ligger maa skee Vigtigheden heri, at man nu paa enkelte Steder kan helbrede Teksten i en gammel-dags, eenfaldig Niim-Kronike, hvor det omtrent er det Samme, hvad der staar?

Slige Indvendinger synes vist Mange især med Føie kunde gøres mig, der, som bekendt, kun leer ad alt det fornemme Bogorms-Væsen, som paa sit Løb ret godt kan hedde Sylbenstæcheri; men ikke de mindste er det jeg dog at opmærksomme Læsere, uden min Paamindeelse, vil indsee at Lingen ikke er saa ubetydelig, som det kan synes.

Kun fordi ikke alle Læsere, som kan blive opmærksomme, ere det alt, vil jeg bemærke, at det er slet ikke ubetydeligt, om i Danmark den første Bog er trykt 1480 eller 1495, eller om man, endnu for Bøger præntedes i Danmark, trykte ud til Lips

eller andensteds, for at saae Fædrelandets Niim-Kronike sat; thi at bore Fædre ei kunde høre eller spørge noget godt Ord, uden først at attraae Deelsagtighed deri, og ønske det anvendt til deres Fædres Hre og Fædrelandets Gavn, det er et Bidsnesbyrd som Ingen af slige Fædres ægte Børn for nogen Pris vilde unbære. At Niim-Kroniken ei alene er den første Bog man veed at være trykt i Danmark, men at den er trykt paa Dansk, endnu førend man veed det, at dens Ueetning, som dens Skrivning taer sig i de gamle, sammensværende Dage, det er et Beviis paa Danne-mands underlig dybe historiske Hjerteslag, som ret inderlig maa glæde Enhver der i sig føler det Samme: hvor ægte Dansk.

Mindre vigtigt er det vel, at vi nu af den nyudkomne Niim-Kronike kan næsten overalt slutte os til, hvad der stod i den Danske, for den blev overført og rettet; men ubetydeligt tør jeg dog ikke kalde det, aldenstund det dog viser, hvorledes de Danske beægtede den nykomne boglige Kunst og nybyggede Høiskole, til at pynte paa Skrift og Vers i Modersmaalet, og jeg er vis paa, at mangen en velkommen Sprog-Bemærkning vil kunne avles ved en nøiagtig Sammenligning, som slige Mindes-Mærker ustridig fortjene.

Dog, Dette, og Mere vil sikkertlig ogsaa see; den ligesaa mindelære som fredegode Danner-Konge, hvem boglig Konst skal vi i Kroniken erstatte hvad man ved Konst-Greb har sevendt Ham; vores, ja Dannermands Frederik den Sjette, Hvem vi aldrig vil dele med Noget, som ei deler vor inderlige Kiærlighed til Ham; denne de fremfarne, lofsalige Danner-Kongers velsignede Arving, Han som alt, foruden saamange andre Velgjæringer mod boglig Konst i trange Tider, sætter Kronen paa Udgaverne af Edda og Heimskringla og Gulor-Thingets Arelbs-Lov, Hvis høie Haand med gammel Skjoldung, Glæde opholder Pennen til for menig Mand at skrive Forsagn ud om de forgangne Dage; Han vil, det veed jeg, ingentunde taale at det kongelige Værk: *Scriptores Rerum Danicarum*, skal savne den Guldendelse det kan modtage. Nei, ogsaa derpaa vil han sætte Kronen, og ved Siden af den pyntelige Romerskiil fra Waldemars Dage, ei foragte de einfaldige men hiertelige Niim om Danmarks Konger, som overaltes præntede i Første Christians Haand, og ligge paa Hans Bautasteen, som til et kiærligt Tegns paa hvad nu Kroniken afbæfter, at det var Danmarks Hjerte som laarede Grev Dideriks Hæ til Dans og Skjolds og Røls, til Broders og til Waldemars rette Arving, ja som et Bærsel om, at

Herre-Stagten, hvis kongelige Stamfader Christian var, fulde af sin Tid opelske som sit Stamtes Sags Udbrast, og kraftelig forfæmme boglig Konst, alt efter Christians Død, der han skiftede Danmarks Høifæle og sagde, at der fulde en opløst Forstand ved sittig, omhyggelig Bindfædelighed have sin Gang og Spffel i Sandhedens Lys, hvorved Guds Ordets Væ og Dyrkelse kunde opkomme og vore, Retfærdighed fremelskes, baade menig og hver Mandes Beske betænkes, og al menestelig Forhaabning udvides og tiltaget

II. Sciringesheal.

Endel er mellem de Boglærde blevet tvistet om Besligheden af dette Sted, som Hælien Others flere Gange nævnde for Kong Alfred i sin Fortælling om Norge. Uden at agte paa Talens Sammenhang, hvortof det ustridigt følger, at Stædet maa sættes i det sydlige Norge, sagde man det snart i Preussen, og snart i Skaane; men saa blind var Gerhard Schoning ikke, og han, eller dog vel egentlig Langebek²⁾ er Ophavsmand til den Giætning, at der istedenfor Sciringesheal bør læses Eyr.

²⁾ *Script. Rer. Dan. T. II P. 123*, i Anmg. siger Langebek, at det er hans Indsald, som han meddeelte Euhm og Schoning, medens de end vare i Tronhiem.

ninges heal, og derved tænkes paa Konghelte, Wogens gamle, velbekendte Støpelskab. Slig en Gætning lod sig høre, og Professor Rask har nyelig, i det Skandinaviske Literatur- Selskabs Skrifter, meget godt viist, at paa Konghel kan Alt hvad der siges om Sciringsheal passe, samt at dette maa have ligget i det sørlige Norge, men hoormegen Umage han end har gjort sig for at vise, hvod let man i Scirningen kunde forvirre de to Navne, kunde jeg dog aldrig finde det rimeligt, at et Navn sem Gange i Træk skulde være skrevet saa eens, og saa galt, at det saa mærkelig kunde forløses, og blive til et for Resten ubekendt, men dog ganske antageligt Navn. Min Tanke ved Talem berom, var derfor: soavidt du kan stionne, er det temmelig ligegyldigt, paa hvad Plet Sciringsheal har ligget, samt i det Hele, hvad man gier ved Dthers fattige Fortælling, men vist er det, at naar man vil sætte Konghelle istedenfor Sciringsheal, kan man ligesaagodt sætte N. N. eller tre Prikker, og lade enhver giætte som ham lyst; thi paa et saadant qvi pro qvo kan man jo dog ei med Gode bygge det Mindst, og hoortil nytter en Gætning, hvorved Intet løses.

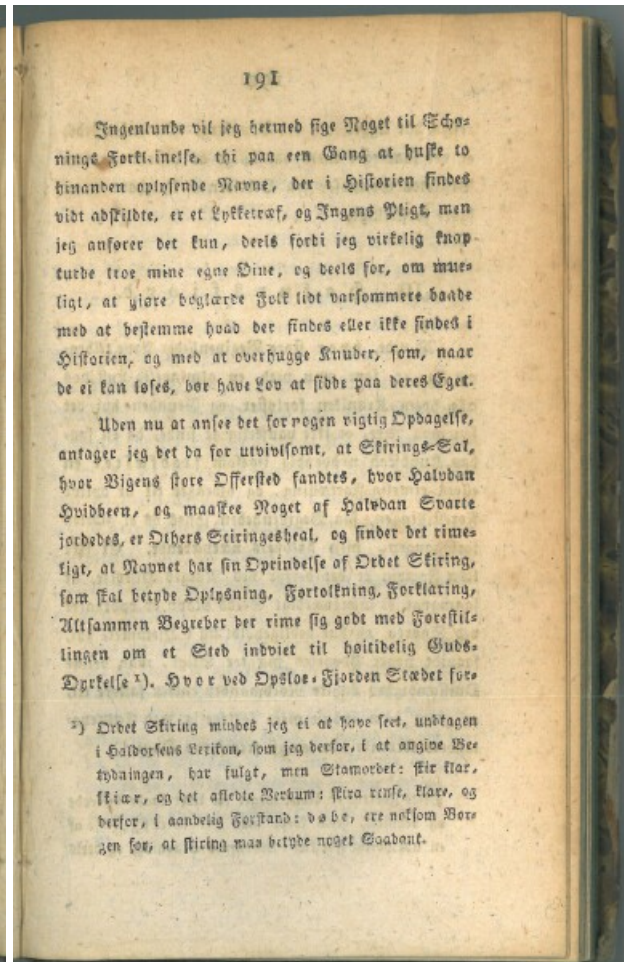
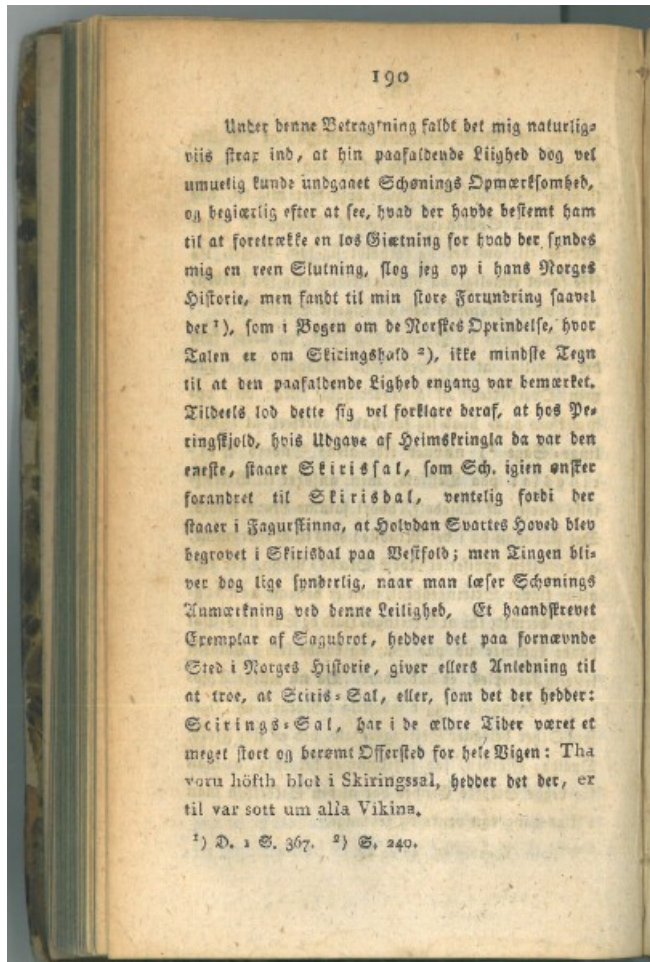
Med disse Tanker, som alle slige Omfærdninger paa sei Haand til ingen Nytte vakte hos mig, havde jeg naturligvis i en saa uvigtig Sag ladet det beroe,

derfor ikke Rasks bestemte Paastand, at der ikke fandtes noget Nørsk Navn, sem paa nogen Maade lignede Sciringsheal, havde opfordret mig til, dog under min Sydsien med Norges Historie at lægge Mærke til, om det og forholdt sig saa, Noget, jeg ikke fandt rimeligt, da Navnet klang mig for nordisk, til at være opkommet ved en engelsk Skrivefeil.

Jeg skrev da Navnet bag Dret, og deraf kom det ventelig, at jeg, ved sidste Haandlægning paa min Oversættelse af Heimskringla, strax blev opmærksom paa, hvad jeg ser havde overset, at i Ynglinge-Sage ¹⁾ nævner ikke alene Endro Skiringsal paa Vestfold, men anfører til Betættelse Verset af Tbjodolf, hvori samme Navn findes. Det skal man da i det Mindste nødes til at indromme, at Kreniken opviser et Nørsk Steds-Navn, der ikke alene ligner Sciringsheal, men er bestemt eens tydigt dermed, thi at Skirings-Hald og Skirings-Sal baade kommer ud paa Et, og kunde selv i Udtalen lettelig forvirres, er aabenbart. Da nu tillige Tbjodolfs Skiringsal ligger sydostlig i Norge, og ligesom Dther betegner Skirings-Hald, ved en stor Fjord: Dploe: Fjorden, saa forekommer det mig, at man for begge Steders Eenhed har at den Sikkerhed man i slige Ting kan vente og forlange.

¹⁾ Holbo, Udgaven S. 57 og 58.





resten har ligget, om ved Tønsberg, eller andensteds, er vel saameget mere vanskeligt at bestemme, som Westfolds Grændser fra Oldtiden og kan have været faare forskellige.

III. Hafursfjord.

At vide, hvor store Begivenheder have tilbragt sig, er, som man veed, en almindelig Lyst hos alle hvem Krøniken fortjener, og Grunden hvi det saa maa være, er ikke vanskelig at finde, da en saadan Kundskab nødvendig iigefom stadfæstet er eller rimelig Fortælling, og bidrager til at oplive Forestillingen, saa Begivenheden synes os ei aldeles forbigangen, men halvveis nærværende. Et ikke lidet Fortrin er det derfor ved Norges Historie, at saamangt et mærkværdigt Steds Navn er opbevaret ved Snorro, og har vedligeholdt sig i Hjemmet, thi, saavidt noget Udvores mægter Sligt, maa denne Drømløshed knytte Nordmanden endnu fastere til, og gjøre ham endnu mere fortroelig med Hædrenslandets Krønike i de længst fremfærne Dage ¹⁾.

¹⁾ Dette Fortrin er hidtil meget for lidet baade belysnet og bemærket, deels fordi man har ladet sig fluffe af en ubetydelig Fortsættelse i Mannens Stævning, og deels

Des besynderligere maa det forekomme os, at Fjorden, hvor Harald Haarfager i det berømte Søsflag tilkæmpede sig Ene-Vælden, at et saadant Vandflød, der ei, som Byer og Gaarde, kan nedbrives eller forfalde, fulde i Tidens Løb aldeles have mistet sit Navn, saa der ei blev andet for, end, med Torfæus og Schoning ¹⁾, at giætte paa Ha v s v a a g, som er et ganske andet Navn. Vel anfører Sch. det som en afgjort Sag, at Hafsvaag er Snorres Hafursfjord, men det er derfor ikke besmindre en Gætning, som hos Torfæus maa være bedre understøttet end hos Sch. hvis den ei skal fortjene Navn af en løs Gætning. Slige Gætninger nytte som sagt til ingen Ting, og denne rimet sig ei engang med Snorres øvrige Fortælling, som herde viser, og udtrykkelig siger, at Slaget stod lidt norden for Ledden, da dog Hafsvaag, efter Schs egen Angivelse er paa Ledden.

fordi Historikerne ei have fundet det Umagen værd, ved at bruge de giengle Ravne, at levedgiøre Fortællingen for Folket. Saavidt jeg, uden at have været i Norge, og med saa Hjelpe midler formaar, hader jeg nu paa dette Gavn, og uagtet der vist bliver en rig Efterfølg, er jeg dog vis paa at glæde mangen en norsk Bønde med hvad jeg har fundet.

¹⁾ Schoning's Norges Historie D. 2, S. 91.

